OMMAVIY TADBIRLAR TUSHUNCHASI VA ULARNING TASNIFI

To’xtayev Oybek Shuxrat o’g’li
O’zbekiston Respublikasi
Jamoat Xavfsizzligi universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada ommaviy tadbirlarning mazmuni, jamiyat hayotidagi o‘rni, asosiy xususiyatlari va tasnifi yoritilgan. Ommaviy tadbirlar madaniyat, san’at, sport, ta’lim, din, ijtimoiy hayot va boshqa sohalarda insonlarni bir maqsad atrofida birlashtiradigan muhim jarayonlardan biridir. Maqolada ommaviy tadbirlarning maqsadi, ishtirokchilar soni, o‘tkazilish joyi, davomiyligi va xavfsizlik darajasiga ko‘ra turlari tushuntirilgan. Shuningdek, tadbirlarni rejalashtirish, tashkil etish, ishtirokchilar uchun qulay sharoit yaratish, jamoat tartibini saqlash va yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan xavflarning oldini olish masalalariga e’tibor qaratilgan. Xalqaro tashkilotlar tavsiyalari asosida ommaviy tadbirlarni xavfsiz va samarali tashkil etish bo‘yicha amaliy fikrlar berilgan. Maqola ommaviy tadbirlar sohasiga qiziquvchi talabalar, tashkilotchilar va keng kitobxonlar uchun mo‘ljallangan.

Kalit so‘zlar: ommaviy tadbir, tasnif, madaniy tadbir, sport musobaqasi, festival, tashkilotchilik, jamoat xavfsizligi, ishtirokchilar, rejalashtirish, boshqaruv.

Аннотация: В статье рассматриваются понятие массовых мероприятий, их роль в жизни общества, основные особенности и классификация. Массовые мероприятия объединяют людей вокруг общей цели и проводятся в сфере культуры, искусства, спорта, образования, религии и общественной жизни. В статье объясняются виды массовых мероприятий в зависимости от их целей, количества участников, места проведения, продолжительности и уровня безопасности. Особое внимание уделяется планированию и организации мероприятий, созданию удобных условий для участников, поддержанию общественного порядка и предупреждению возможных рисков. На основе рекомендаций международных организаций представлены практические подходы к безопасному и эффективному проведению

массовых мероприятий. Статья предназначена для студентов, организаторов мероприятий и широкого круга читателей, интересующихся данной темой.

Ключевые слова: массовое мероприятие, классификация, культурное мероприятие, спортивное соревнование, фестиваль, организация, общественная безопасность, участники, планирование, управление.

Abstract: This article examines the concept of mass events, their role in society, their main characteristics, and their classification. Mass events bring people together around a common purpose and take place in fields such as culture, art, sports, education, religion, and public life. The article explains different types of events according to their objectives, number of participants, location, duration, and safety requirements. Particular attention is given to event planning, organization, creating suitable conditions for participants, maintaining public order, and preventing potential risks. Drawing on recommendations from international organizations, the article presents practical approaches to organizing mass events safely and effectively. It is intended for students, event organizers, and general readers interested in the subject.

Keywords: mass event, classification, cultural event, sports competition, festival, organization, public safety, participants, planning, management.

Bugungi kunda odamlarni bir joyga to‘plash, ularni muayyan maqsad atrofida birlashtirish va umumiy taassurot uyg‘otish jamiyat hayotining muhim qismiga aylangan. Turli bayramlar, konsertlar, festivallar, sport musobaqalari, ko‘rgazmalar, anjumanlar va xalq sayillari insonlarning bo‘sh vaqtini mazmunli o‘tkazishiga, o‘zaro munosabatlarini mustahkamlashiga hamda yangi bilim va tajribaga ega bo‘lishiga yordam beradi. Bunday tadbirlar nafaqat ko‘ngilochar ahamiyatga, balki tarbiyaviy, ma’rifiy, iqtisodiy va ijtimoiy qiymatga ham ega.

Ommaviy tadbirni tashkil etish tashqaridan qaraganda oddiy jarayondek ko‘rinishi mumkin. Masalan, konsert uchun sahna tayyorlanadi, ijrochilar taklif qilinadi va tomoshabinlar yig‘iladi. Ammo tadbirning muvaffaqiyatli o‘tishi uchun bundan ancha ko‘proq ish bajariladi. Joy tanlash, ishtirokchilar sonini hisoblash, texnik vositalarni tayyorlash, transport va kirish-chiqish yo‘llarini rejalashtirish, tibbiy yordamni tashkil

etish, xavfsizlikni ta’minlash hamda tadbir yakunida hududni tartibga keltirish shular jumlasidandir. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ham ko‘p sonli insonlar qatnashadigan tadbirlarda xavflarni oldindan baholash, zarur choralarni belgilash va mas’ul tashkilotlarning hamkorligini ta’minlashga alohida e’tibor beradi [1].

Ommaviy tadbirlar soni va ko‘lami ortib borayotgan sharoitda ularning turlarini, o‘ziga xos xususiyatlarini va tashkil etish talablarini yaxshi bilish muhimdir. Chunki kichik madaniy uchrashuv bilan minglab odam qatnashadigan xalqaro festivalni bir xil usulda tashkil qilib bo‘lmaydi. Har bir tadbir o‘z maqsadi, ishtirokchilari, o‘tkaziladigan joyi va ehtimoliy xavflariga qarab rejalashtirilishi kerak.

Mazkur maqolaning maqsadi ommaviy tadbirlar tushunchasini sodda va tushunarli tarzda izohlash, ularning asosiy tasniflarini ko‘rsatish hamda tadbirlarni tashkil etishda e’tiborga olinishi zarur bo‘lgan jihatlarni yoritishdan iborat.

Ommaviy tadbirlarning mohiyatini anglash uchun, avvalo, ularning nima ekanini tushunish lozim. Umumiy ma’noda, ommaviy tadbir — muayyan maqsad, vaqt va joy doirasida ko‘plab insonlar ishtirokida tashkil etiladigan, ishtirokchilarga umumiy taassurot, tajriba yoki natija taqdim etishga qaratilgan faoliyatdir. Bunday tadbirlar oldindan rejalashtirilgan shaklda ham, ayrim hollarda kutilmagan vaziyatlar natijasida yuzaga kelgan yig‘ilishlar ko‘rinishida ham bo‘lishi mumkin. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ommaviy yig‘ilishlarni faqat qatnashchilar soni bilan emas, balki tadbir mahalliy xizmatlar va resurslarga qanday talab qo‘yishi bilan ham baholaydi. Shu sababli, ayrim vaziyatlarda nisbatan kam sonli ishtirokchi qatnashadigan tadbir ham jiddiy tayyorgarlikni talab qilishi mumkin [2].

O‘zbekiston sharoitida ommaviy tadbirlarni tashkil etish masalasi tegishli huquqiy qoidalar bilan ham tartibga solinadi. Amaldagi qoidalarda muayyan tadbirlarning turi, ishtirokchilar soni, o‘tkazilish joyi va xavfsizlikni ta’minlash bilan bog‘liq talablar nazarda tutilgan. Shu bilan birga, barcha yig‘ilish va marosimlar bir xil huquqiy tartibga bo‘ysunmaydi. Masalan, ayrim oilaviy marosimlar va boshqa turdagi yig‘ilishlarga nisbatan alohida qoidalar amal qilishi mumkin. Shuning uchun tadbirni tashkil etishdan avval uning xususiyatlariga mos amaldagi talablarni tekshirish zarur [3].

Ommaviy tadbirlarning asosiy belgilaridan biri — ishtirokchilarning umumiy maqsad atrofida birlashishidir. Konsertga kelgan odamlar musiqa va san’atdan zavq olishni, ilmiy anjumanga qatnashganlar bilim almashishni, sport musobaqasiga kelgan tomoshabinlar esa bellashuvni kuzatishni istaydi. Demak, tadbirning maqsadi uni tashkil etish usuli va mazmunini belgilaydi.

Ikkinchi muhim belgi — tadbirning ma’lum vaqt va makonda o‘tkazilishidir. Ommaviy tadbir sport majmuasi, stadion, teatr, madaniyat saroyi, istirohat bog‘i, ko‘rgazma zali, maydon yoki boshqa moslashtirilgan hududda tashkil qilinishi mumkin. O‘tkaziladigan joyning imkoniyatlari qatnashchilar soni, jihozlar, transport harakati va xavfsizlik choralariga bevosita ta’sir qiladi.

Uchinchi belgi — tashkiliy tayyorgarlikning mavjudligi. Ko‘pchilik tadbirlarda tashkilotchi, texnik xodimlar, boshlovchilar, xizmat ko‘rsatuvchi xodimlar va xavfsizlik uchun mas’ul shaxslar ishtirok etadi. Ularning vazifalari aniq belgilanganda ishlar tartibli bajariladi, muammolar yuzaga kelganda esa ularga tezkor javob berish osonlashadi.

To‘rtinchi belgi — tadbir natijasining bir nechta yo‘nalishda namoyon bo‘lishidir. Ommaviy tadbir insonlarning kayfiyatini ko‘tarishi, ularning bilimini oshirishi, jismoniy faolligini rag‘batlantirishi, milliy qadriyatlarni targ‘ib qilishi yoki hudud iqtisodiyotiga foyda keltirishi mumkin. Shu sababli tadbirni faqat bir kunlik tomosha sifatida emas, balki jamiyat hayotiga ta’sir ko‘rsatuvchi jarayon sifatida ko‘rish lozim.

Ommaviy tadbirlarning ahamiyati, avvalo, odamlar o‘rtasidagi muloqotni kuchaytirishida namoyon bo‘ladi. Turli yoshdagi, kasbdagi va dunyoqarashdagi insonlar bir tadbirda qatnashib, umumiy tajribaga ega bo‘ladilar. Milliy bayramlar va xalq sayillari urf-odatlarni saqlashga xizmat qilsa, ilmiy va ta’limiy anjumanlar yangi g‘oyalar bilan tanishish imkonini beradi. Sport tadbirlari esa sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish, jamoaviylik va o‘zaro hurmatni shakllantirishga ko‘maklashadi.

Ommaviy tadbirlarning iqtisodiy tomoni ham e’tiborga loyiq. Yirik festival, ko‘rgazma yoki sport musobaqasi o‘tkaziladigan hududga mehmonlar keladi, mehmonxona, ovqatlanish, transport, savdo va xizmat ko‘rsatish sohalariga talab ortadi. Biroq bu foyda o‘z-o‘zidan yuzaga kelmaydi. Tashkilotchilar mahalliy aholi manfaatlarini,

transport yuklamasini, tozalikni va tadbirdan keyingi hudud holatini ham hisobga olishlari kerak. Ana shundagina tadbirning ijobiy ta’siri uzoqroq davom etadi.

Ommaviy tadbirlarni tasniflash deganda ularni umumiy xususiyatlariga qarab guruhlarga ajratish tushuniladi. Bunday yondashuv tadbirning maqsadini aniqlash, kerakli resurslarni tanlash, vazifalarni taqsimlash va xavfsizlik choralarini belgilashga yordam beradi. Ommaviy tadbirlarni faqat bitta belgi asosida tasniflash yetarli emas. Chunki bitta tadbir bir vaqtning o‘zida bir nechta xususiyatga ega bo‘lishi mumkin. Masalan, xalqaro sport musobaqasi sport tadbiri bo‘lishi bilan birga, ko‘ngilochar, iqtisodiy va turistik ahamiyatga ham ega bo‘ladi.

Ommaviy tadbirlarni bir nechta asosiy mezon bo‘yicha guruhlash mumkin. Ularga tadbirning maqsadi, ishtirokchilar soni, o‘tkaziladigan joyi, davomiyligi, ishtirok etish shakli va xavfsizlik darajasi kiradi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkilotining 2023-yildagi tavsiyalarida ham tadbirning xususiyatlari va u o‘tkaziladigan hududdagi sharoitlar xavflarni baholashda muhim ekani ko‘rsatilgan [1].

Maqsadiga ko‘ra ommaviy tadbirlarni quyidagi asosiy guruhlarga ajratish mumkin.

1. Madaniy-ma’rifiy tadbirlar. Bu turdagi tadbirlar insonlarning bilimini oshirish, madaniy saviyasini yuksaltirish, milliy qadriyatlarni asrash va san’atga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirishga qaratiladi. Kitob ko‘rgazmalari, adabiy kechalar, muzey tadbirlari, ijodiy uchrashuvlar, teatr tomoshalari va milliy an’analarni targ‘ib qiluvchi festivallar shular jumlasidandir.

Masalan, kitobxonlik haftaligi davomida yozuvchilar bilan uchrashuvlar, kitob taqdimotlari, she’rxonlik va turli tanlovlar tashkil etilishi mumkin. Bunday tadbirlar nafaqat ishtirokchilarning vaqtini mazmunli o‘tkazadi, balki ularning dunyoqarashi va bilimini ham kengaytiradi.

2. Ko‘ngilochar tadbirlar. Ushbu tadbirlarning asosiy maqsadi insonlarga yaxshi kayfiyat ulashish, dam olish imkoniyatini yaratish va turli san’at namunalari bilan tanishtirishdan iborat. Konsertlar, musiqa festivallari, sirk tomoshalari, shou dasturlar va xalq sayillari ko‘ngilochar tadbirlarga misol bo‘ladi.

Bunday tadbirlarni tashkil etishda sahna, ovoz kuchaytirish uskunalari, yoritish vositalari va tomoshabinlar uchun qulay joylar muhim ahamiyatga ega. Agar tadbir ochiq maydonda o‘tkazilsa, ob-havo sharoiti, elektr ta’minoti va odamlarning xavfsiz harakatlanishi ham hisobga olinishi kerak.

3. Sport tadbirlari. Sport musobaqalari va ommaviy jismoniy faollik tadbirlari sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish, sportga qiziqishni oshirish va ishtirokchilar o‘rtasida sog‘lom raqobatni shakllantirishga xizmat qiladi. Futbol, voleybol, yugurish musobaqalari, velomarafonlar, ommaviy gimnastika va turli sport festivallari ushbu guruhga kiradi.

Sport tadbirining turi va ko‘lamiga qarab hakamlar, tibbiy xodimlar, murabbiylar, ko‘ngillilar va xavfsizlik xizmati faoliyati tashkil etiladi. Tomoshabinlar bilan sportchilar harakatlanadigan hududlarni imkon qadar ajratish ham muhimdir.

4. Ijtimoiy-siyosiy tadbirlar. Ushbu guruhga jamoatchilik muhokamalari, konferensiyalar, forumlar, syezdlar va boshqa ijtimoiy-siyosiy mazmundagi yig‘ilishlar kiradi. Ularning asosiy vazifasi muhim masalalarni muhokama qilish, fikr almashish, takliflarni ko‘rib chiqish va jamoatchilik bilan muloqot qilishdan iborat.

Bunday tadbirlarda qatnashchilarni ro‘yxatga olish, kun tartibini belgilash, ma’ruzachilar uchun sharoit yaratish va axborot almashinuvini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish alohida ahamiyatga ega.

5. Diniy va an’anaviy tadbirlar. Diniy bayramlar, ziyoratlar, diniy-madaniy uchrashuvlar va urf-odatlarga bag‘ishlangan ommaviy marosimlar shu guruhga mansub. Ular insonlarning ma’naviy ehtiyojlarini qondirish, qadriyatlarni saqlash va jamoa birdamligini mustahkamlashda muhim o‘rin tutadi.

Bunday tadbirlarni tashkil etishda qatnashchilar oqimi, hududning sig‘imi, ichimlik suvi, sanitariya sharoitlari va tibbiy yordam masalalariga jiddiy e’tibor berish zarur. Xalqaro sog‘liqni saqlash tavsiyalarida ham diniy va boshqa yirik yig‘ilishlar uchun tadbirning o‘ziga xos sharoitlarini hisobga olgan holda tayyorgarlik ko‘rish tavsiya etiladi [4].

6. Ta’limiy va ilmiy tadbirlar. Seminarlar, ilmiy anjumanlar, konferensiyalar, fan olimpiadalari, ta’lim ko‘rgazmalari va ochiq ma’ruzalar ushbu guruhga kiradi. Bunday tadbirlarning asosiy maqsadi bilim almashish, yangi natijalarni taqdim etish, ilmiy hamkorlikni rivojlantirish va ta’limga bo‘lgan qiziqishni oshirishdir.

Ta’limiy tadbirlar ishtirokchilar soni jihatidan kichik guruhlar bilan cheklanishi yoki katta miqyosda o‘tkazilishi mumkin. Shu sababli, tadbirning mazmuniga mos xona, texnik jihozlar, taqdimot vositalari va ishtirokchilar uchun qulay sharoitlar tanlanadi.

7. Iqtisodiy va tijorat tadbirlari. Savdo yarmarkalari, biznes forumlar, mahsulotlar ko‘rgazmalari, reklama taqdimotlari va investitsiya uchrashuvlari ushbu turga kiradi. Ular tadbirkorlar o‘rtasidagi aloqalarni kuchaytirish, mahsulot va xizmatlarni tanitish hamda yangi hamkorlik imkoniyatlarini yaratishga xizmat qiladi.

Masalan, mahalliy ishlab chiqaruvchilar ishtirokidagi yarmarka aholiga yangi mahsulotlarni tanishtirish bilan birga, kichik biznes subyektlariga o‘z xaridorlarini topishda yordam beradi.

Yuqoridagi guruhlar bir-biridan mutlaqo ajralgan emas. Masalan, milliy taomlar festivali madaniy, ko‘ngilochar va iqtisodiy maqsadlarni birlashtirishi mumkin. Shu bois tadbirni tasniflashda uning asosiy maqsadi bilan birga, qo‘shimcha vazifalarini ham hisobga olish lozim.

Ommaviy tadbirlarni qatnashchilar soniga qarab ham guruhlash mumkin. Amaliy jihatdan ular kichik ko‘lamli, o‘rta ko‘lamli, yirik va juda yirik tadbirlarga ajratilishi mumkin. Biroq ushbu nomlar barcha mamlakatlarda bir xil belgilangan rasmiy toifalar emas. Ular tadbirni rejalashtirish va boshqarishni yengillashtirish uchun qo‘llanadigan umumiy tasnif hisoblanadi.

Kichik ko‘lamli tadbirlarda ishtirokchilar soni nisbatan kam bo‘lib, ularni boshqarish osonroq bo‘lishi mumkin. Masalan, mahalliy ko‘rgazma, kichik sport musobaqasi yoki ta’limiy uchrashuv. Bunday tadbirlarda ham joyning sig‘imi, kirish-chiqish yo‘llari va zarur xavfsizlik choralari hisobga olinishi kerak.

O‘rta ko‘lamli tadbirlarda qatnashchilar ko‘proq bo‘lgani uchun tashkilotchilar vazifalarni aniq taqsimlashlari, ro‘yxatga olish va axborot berish jarayonlarini tartibga

solishlari kerak. Yirik tadbirlarda esa transport, tibbiy xizmat, xavfsizlik, aloqa va texnik ta’minot masalalari yanada muhimlashadi.

Juda yirik tadbirlar minglab yoki undan ham ko‘proq insonlarni jalb qilishi, turli hududlardan mehmonlar kelishi va bir nechta xizmatlarning hamkorligini talab qilishi mumkin. Xalqaro sport musobaqalari, yirik festivallar va katta diniy yig‘ilishlar shular jumlasidandir.

Bu yerda muhim jihat shuki, tadbir xavfsizligini faqat ishtirokchilar soniga qarab baholash to‘g‘ri emas. Tadbirning davomiyligi, o‘tkaziladigan hududning imkoniyatlari, ob-havo, ishtirokchilarning yoshi, harakatlanish sharoitlari va tibbiy xizmatlarning tayyorgarligi ham e’tiborga olinishi zarur. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti aynan shu sababli ommaviy tadbirlarda xavflarni alohida baholash va ularni kamaytirish choralarini oldindan belgilashni tavsiya qiladi [2].

O‘tkaziladigan joyiga qarab ommaviy tadbirlar yopiq binolarda va ochiq hududlarda tashkil etiladigan tadbirlarga bo‘linadi.

Yopiq joylarda o‘tkaziladigan tadbirlarga teatr tomoshalari, konferensiyalar, sport zallaridagi musobaqalar, ko‘rgazmalar va madaniyat saroylaridagi konsertlar misol bo‘ladi. Bunday tadbirlarda bino sig‘imi, shamollatish, yong‘in xavfsizligi, favqulodda chiqish eshiklari va odamlarning erkin harakatlanishi muhim hisoblanadi.

Ochiq hududlarda tashkil etiladigan tadbirlar esa stadionlar, maydonlar, bog‘lar, xiyobonlar va boshqa moslashtirilgan joylarda o‘tkaziladi. Xalq sayillari, ko‘cha festivallari, marafonlar va katta konsertlar shu guruhga kiradi. Ochiq havodagi tadbirlar keng maydon imkoniyatini bersa-da, ob-havo o‘zgarishi, kuchli shamol, issiq, yomg‘ir, chang va transport harakati kabi omillarni hisobga olishni talab qiladi.

Ayrim tadbirlar bir nechta joyda yoki bir vaqtning o‘zida turli hududlarda o‘tkaziladi. Masalan, shahar festivali doirasida konsert maydoni, hunarmandchilik ko‘rgazmasi, sport musobaqasi va savdo hududi tashkil qilinishi mumkin. Bunday holatda hududlar o‘rtasidagi yo‘nalishlar, axborot belgilari va umumiy boshqaruv tizimi yaxshi tashkil etilishi kerak.

Davomiyligiga qarab ommaviy tadbirlar bir necha soat davom etadigan, bir kunlik va ko‘p kunlik tadbirlarga ajratiladi. Bir necha soatlik tadbirlar uchun qisqa va aniq dastur tuzish muhim bo‘lsa, ko‘p kunlik tadbirlarda xodimlar navbatchiligi, oziq-ovqat va ichimlik suvi ta’minoti, sanitariya, tozalash va dam olish sharoitlari ham rejalashtiriladi.

Masalan, bir kunlik kitob ko‘rgazmasi bilan uch kunlik xalqaro festivalning tashkiliy talablari bir xil emas. Festival davomida ishtirokchilar almashib turishi, ayrim dasturlar bir vaqtda o‘tkazilishi va turli xizmatlarga ehtiyoj ortishi mumkin. Shu bois davomiylik tadbirni rejalashtirishdagi muhim mezonlardan biri hisoblanadi.

O‘tkazilish shakliga ko‘ra esa tadbirlar an’anaviy, masofaviy va aralash shakllarda tashkil etilishi mumkin. An’anaviy tadbirda qatnashchilar bir joyda to‘planadi. Masofaviy tadbir internet orqali amalga oshiriladi. Aralash shaklda esa ayrim ishtirokchilar tadbir joyida bo‘lsa, boshqalari masofadan turib qatnashadi.

Masofaviy va aralash tadbirlar geografik jihatdan uzoq bo‘lgan insonlarni birlashtirish imkonini beradi. Biroq buning uchun barqaror internet aloqasi, mos texnik vositalar, ovoz va tasvir sifati hamda ishtirokchilar bilan muloqot qilish imkoniyati ta’minlanishi lozim.

Ommaviy tadbirlarni rejalashtirishda xavfsizlikka alohida e’tibor berish kerak. Har bir tadbirning o‘ziga xos xavflari mavjud. Masalan, yopiq binodagi konsertda odamlarning tor yo‘laklarda to‘planishi muammo tug‘dirishi mumkin. Ochiq maydondagi festivalda esa ob-havo, elektr jihozlari yoki transport harakati bilan bog‘liq xavflar yuzaga kelishi ehtimoli bor.

Xavf darajasini baholash uchun tadbirning ko‘lami, ishtirokchilar xususiyatlari, joyning imkoniyatlari, texnik jihozlar, ob-havo sharoiti va favqulodda vaziyatlarda yordam ko‘rsatish imkoniyatlari o‘rganiladi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkilotining 2023-yilda chop etilgan barcha turdagi xavflarni baholash vositasi tadbirga tegishli xavflarni aniqlash, ularning ahamiyatini baholash va salbiy ta’sirni kamaytirish choralarini rejalashtirishga yordam beradi [1].

Xavfsizlikni rejalashtirishda quyidagi jihatlarga e’tibor qaratish zarur:

- **Jamoat tartibi.** Ishtirokchilarning kirishi va chiqishi, navbatlar, yo‘nalishlar hamda odamlar oqimini boshqarish tartibi oldindan belgilanadi.
- **Yong‘in xavfsizligi.** Yong‘inga qarshi vositalar, favqulodda chiqish yo‘llari va evakuatsiya rejasi tayyor bo‘lishi kerak.
- **Tibbiy yordam.** Zarur hollarda birinchi yordam ko‘rsatish, tez tibbiy yordam bilan aloqa qilish va bemorlarni olib chiqish imkoniyati yaratiladi.
- **Sanitariya va gigiyena.** Ichimlik suvi, hojatxonalar, chiqindilarni yig‘ish va oziq-ovqat xavfsizligi masalalari hal qilinadi.
- **Axborot berish.** Ishtirokchilarga kirish-chiqish yo‘llari, dastur o‘zgarishlari va favqulodda vaziyatlardagi harakatlar haqida tushunarli ma’lumot beriladi.

Xavfsizlik choralarini faqat tadbir boshlanishidan oldin ko‘rib chiqish yetarli emas. Tadbir davomida ham vaziyat kuzatib borilishi, odamlar soni va hududdagi sharoitlar nazorat qilinishi, zarur bo‘lsa, oldindan ishlab chiqilgan rejaga o‘zgartirishlar kiritilishi lozim. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti xavflarni baholash, ularni kamaytirish va tegishli axborotni yetkazishni o‘zaro bog‘liq jarayonlar sifatida ko‘radi [2].

Ommaviy tadbirning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan uning qanchalik puxta rejalashtirilganiga bog‘liq. Hatto qiziqarli g‘oya ham yaxshi tashkil etilmasa, kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shu sababli tadbirni tashkil etishda bir nechta bosqichga amal qilish maqsadga muvofiq.

Birinchi bosqich — **maqsadni belgilash**. Tashkilotchi tadbir nima uchun o‘tkazilayotganini, kimlarga mo‘ljallanganini va yakunda qanday natijaga erishish kerakligini aniq bilishi lozim. Maqsad tushunarli bo‘lsa, tadbir dasturini tuzish va zarur resurslarni aniqlash osonlashadi.

Ikkinchi bosqich — **reja va budjetni tayyorlash**. Bunda tadbirning sanasi, davomiyligi, joyi, taxminiy ishtirokchilar soni, xodimlar vazifalari va xarajatlari belgilanadi. Xarajatlarni rejalashtirishda joy ijarasi, texnik jihozlar, reklama, transport, tozalash va xavfsizlik uchun ajratiladigan mablag‘lar hisobga olinadi.

Uchinchi bosqich — **joy va texnik imkoniyatlarni tanlash**. Tanlangan hudud kutilayotgan ishtirokchilar soniga mos bo‘lishi, zarur texnik vositalarga ega bo‘lishi va

odamlarning xavfsiz harakatlanishiga imkon yaratishi kerak. Shuningdek, imkoniyati cheklangan shaxslar, bolalar va keksalar uchun qulayliklar ham ko‘zda tutilishi lozim.

To‘rtinchi bosqich — **vazifalarni taqsimlash va hamkorlikni yo‘lga qo‘yish**. Tashkilotchi, texnik xodimlar, ko‘ngillilar, xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar va xavfsizlik uchun mas’ul shaxslarning vazifalari aniq belgilanishi kerak. Har bir xodim kimga murojaat qilishni va muammo yuzaga kelganda qanday harakat qilishni bilishi muhim.

Beshinchi bosqich — **targ‘ibot va axborot berish**. Tadbir haqida ma’lumotni o‘z vaqtida yetkazish ishtirokchilarning qiziqishini oshiradi. E’lonlarda tadbirning sanasi, joyi, boshlanish vaqti, qatnashish shartlari va zarur aloqa ma’lumotlari ko‘rsatilishi kerak.

Oltinchi bosqich — **tadbirni o‘tkazish va nazorat qilish**. Bu vaqtda dasturga rioya etish, texnik vositalarning ishlashini kuzatish, ishtirokchilarga yordam berish va yuzaga kelgan muammolarni tezkor hal qilish muhimdir. Tadbir davomida mas’ul xodimlar o‘rtasida aloqa uzluksiz bo‘lishi kerak.

Yettinchi bosqich — **yakuniy tahlil**. Tadbir tugagach, uning natijalari baholanadi. Ishtirokchilar fikri, xarajatlar, tashkiliy muammolar, xavfsizlik masalalari va erishilgan natijalar tahlil qilinadi. Bu tajriba keyingi tadbirlarni yanada sifatli tashkil etishga yordam beradi.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, ommaviy tadbirlarning xavfsizligi faqat bir tashkilotning vazifasi emas. Tashkilotchilar, mahalliy boshqaruv organlari, tibbiy xizmatlar, xavfsizlik xodimlari va boshqa mas’ul tomonlarning hamkorligi zarur. Jahon sog‘liqni saqlash tashkilotining 2023–2028-yillarga mo‘ljallangan mintaqaviy yondashuvida ham ommaviy tadbirlarga tayyorgarlik ko‘rishda turli sohalar hamkorligi va sog‘liq bilan bog‘liq xavflarni oldindan aniqlash muhimligi ta’kidlanadi [4].

Ommaviy tadbirni tashkil etishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ham foydali. Elektron ro‘yxatdan o‘tish, raqamli chiptalar, onlayn e’lonlar, elektron xaritalar va tezkor xabar almashish vositalari tashkiliy ishlarni yengillashtiradi. Masalan, ishtirokchilar tadbir joyining xaritasi va dasturini oldindan ko‘rish imkoniga ega bo‘lsa, kerakli hududni topish osonlashadi. Biroq texnologiyalardan foydalanish shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va axborotning ishonchliligini ta’minlash bilan birga olib borilishi kerak.

Ommaviy tadbirlarni tashkil etishda uchraydigan muammolar

Ommaviy tadbirlarni o‘tkazishda turli qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Ulardan biri — ishtirokchilar sonini noto‘g‘ri hisoblash. Kutilganidan ko‘proq odam kelishi joy yetishmasligi, navbatlarning uzayishi va xavfsizlik bilan bog‘liq muammolarga olib kelishi mumkin. Aksincha, ishtirokchilar sonini ortiqcha baholash ham ortiqcha xarajatlarga sabab bo‘ladi.

Yana bir muammo — vazifalarning aniq taqsimlanmaganidir. Agar xodimlar o‘z mas’uliyatini bilmasa, muhim ishlar bajarilmay qolishi yoki bir vazifa bir necha marta takrorlanishi mumkin. Buning oldini olish uchun mas’ul shaxslar, aloqa usullari va bajariladigan ishlar oldindan belgilanadi.

Moliyaviy imkoniyatlarning cheklanganligi ham tadbir sifatiga ta’sir qilishi mumkin. Bunday vaziyatda xarajatlarni ustuvorlik bo‘yicha rejalashtirish kerak. Ishtirokchilar xavfsizligi, zarur texnik jihozlar va tibbiy yordam kabi muhim yo‘nalishlarni ikkinchi darajali bezak yoki ortiqcha xarajatlardan ustun qo‘yish lozim.

Bundan tashqari, ob-havo sharoiti va texnik nosozliklar kabi kutilmagan holatlar ham hisobga olinishi kerak. Ochiq havoda o‘tkaziladigan tadbir uchun yomg‘ir yoki kuchli shamol yuzaga kelganda qanday yo‘l tutilishi oldindan belgilanadi. Elektr ta’minotidagi uzilishlar yoki aloqa vositalarining ishlamay qolishi uchun ham muqobil yechimlar tayyorlanishi maqsadga muvofiq.

Ommaviy tadbirlarning sifatini oshirishda ishtirokchilar fikrini o‘rganish ham katta ahamiyatga ega. Tadbir tugagach, qisqa so‘rovnoma o‘tkazish, taklif va shikoyatlarni yig‘ish tashkilotchilarga kamchiliklarni aniqlash imkonini beradi. Muhimi, bildirilgan fikrlar shunchaki yig‘ib qo‘yilmasdan, keyingi tadbirlarni rejalashtirishda hisobga olinishi kerak.

O‘zbekiston boy madaniy merosi, milliy bayramlari, xalq sayillari, sport musobaqalari va turli madaniy-ma’rifiy tadbirlari bilan ajralib turadi. Navro‘z bayrami, Mustaqillik bayrami, hunarmandchilik ko‘rgazmalari, musiqa festivallari va sport musobaqalari aholining turli qatlamlarini birlashtiradi. Bunday tadbirlar milliy an’analarni

asrash, yosh avlodni tarbiyalash, hududlarning madaniy hayotini jonlantirish va turizmni rivojlantirishga yordam beradi.

Shu bilan birga, ommaviy tadbirlarni tashkil etishda mahalliy sharoitni hisobga olish muhim. Har bir hududning aholisi, infratuzilmasi, transport imkoniyatlari, iqlimi va madaniy xususiyatlari turlicha. Shu sababli bir hududda muvaffaqiyatli qo‘llangan tashkiliy usul boshqa hududda ham aynan bir xil natija berishi shart emas.

Tadbir tashkilotchilari amaldagi qonunchilik va xavfsizlik talablarini o‘rganishlari, zarur ruxsat va kelishuvlar masalasini oldindan hal qilishlari kerak. O‘zbekiston Respublikasida ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish bilan bog‘liq qoidalar tegishli normativ-huquqiy hujjatlarda belgilangan. Ularning amaldagi tahririni LexUZ milliy qonunchilik bazasi orqali tekshirish mumkin [3].

Ommaviy tadbirlarni yanada rivojlantirish uchun mahalliy ijodkorlar, yoshlar, ko‘ngillilar va tadbirkorlarni jalb etish foydali. Masalan, hududiy festival doirasida hunarmandlar mahsulotlari ko‘rgazmasi, milliy taomlar taqdimoti, bolalar uchun ijodiy mashg‘ulotlar va sport o‘yinlarini tashkil etish mumkin. Bunday yondashuv tadbirni yanada mazmunli qiladi va uning foydasini ko‘proq insonlarga yetkazadi.

Tadbirning muvaffaqiyati faqat tomoshabinlar soni yoki sarflangan mablag‘ bilan o‘lchanmasligi kerak. Ishtirokchilarning mamnunligi, xavfsizlik darajasi, tadbirning tarbiyaviy va madaniy ahamiyati, mahalliy aholi uchun yaratilgan imkoniyatlar ham natijani baholashda muhim mezon hisoblanadi.

Xulosa

Ommaviy tadbirlar jamiyat hayotining muhim qismi bo‘lib, insonlarni birlashtirish, madaniy qadriyatlarni saqlash, bilim almashish, sportni rivojlantirish va mazmunli dam olish imkoniyatini yaratishga xizmat qiladi. Ularning ahamiyati faqat ko‘ngilochar faoliyat bilan cheklanmaydi. To‘g‘ri tashkil etilgan tadbirlar ijtimoiy aloqalarni mustahkamlaydi, hududning iqtisodiy faolligini oshiradi va insonlarning umumiy tajribasini boyitadi.

Maqolada ommaviy tadbirlar maqsadi, ishtirokchilar soni, o‘tkazilish joyi, davomiyligi, shakli va xavfsizlik talablariga ko‘ra tasniflandi. Ushbu tasniflar tadbirning o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlash va unga mos tashkiliy yondashuvni tanlash uchun

zarurdir. Bunda bir tadbir bir nechta guruhga tegishli bo‘lishi mumkinligi ham e’tibordan chetda qolmasligi kerak.

Ommaviy tadbirning muvaffaqiyati puxta rejalashtirish, vazifalarni to‘g‘ri taqsimlash, moliyaviy va texnik imkoniyatlardan oqilona foydalanish hamda ishtirokchilar uchun qulay sharoit yaratishga bog‘liq. Eng muhimi, xavfsizlik tadbirning oxirida o‘ylanadigan masala emas, balki dastlabki rejalashtirish bosqichidan boshlab hisobga olinadigan asosiy talab bo‘lishi lozim.

Shunday qilib, ommaviy tadbirlarni to‘g‘ri tasniflash va ularning xususiyatlarini chuqur tushunish tashkilotchilarga vaqt va mablag‘ni tejash, yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolarni kamaytirish hamda ishtirokchilar uchun yaxshi taassurot yaratish imkonini beradi. Har bir tadbir inson manfaatlari, jamoat xavfsizligi va ijtimoiy foyda tamoyillari asosida tashkil etilgandagina o‘z oldiga qo‘ygan maqsadiga erishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Health Organization. *The Generic All-Hazards Risk Assessment Tool for Mass Gathering Events*. Geneva: WHO, 2023. URL: https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2023-Generic-Mass-gatherings-All-Hazards-RAtool-2023-1 (murojaat sanasi: 12.10.2026).
2. World Health Organization. *Coronavirus Disease (COVID-19): Mass Gatherings*. WHO, 2023. URL: https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-covid-19-mass-gatherings (murojaat sanasi: 12.10.2026).
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2014-yil 29-iyuldagi 205-son qarori. *Ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida* (amaldagi tahriri). O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi — LexUZ. URL: https://lex.uz/uz/docs/-2438871 (murojaat sanasi: 12.10.2026).
4. World Health Organization, Regional Office for the Eastern Mediterranean. *Strengthening Public Health Readiness for Mass Gatherings in the Eastern Mediterranean*

Region. Cairo: WHO EMRO, 2023. URL: https://www.emro.who.int/cpi/publications/mass-gatherings.html (murojaat sanasi: 12.10.2026).

5. World Health Organization. *WHO Mass Gathering COVID-19 Risk Assessment Tool: Generic Events, Version 3*. Geneva: WHO, 2022. URL: https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-Mass-gathering-RAtool-2022.1 (murojaat sanasi: 12.10.2026).